

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ การเรียนการสอนภาษาจีนได้รับความนิยมสูงในทุกระดับในประเทศไทย ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ภาษาจีนเป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลน รัฐบาลไทยได้ออกนโยบายต่างๆ ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในทุกรูปแบบ อันที่จริง การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยมีประวัติอันยาวนาน การศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับประวัติการอพยพเข้ามายังประเทศไทยของชาวจีน

ตามบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชาวจีนมีการติดต่อกับสยามหรือประเทศไทยตั้งแต่มุขมนตรีราชในสมัยราชวงศ์ซ่งของจีน ความสัมพันธ์นี้ได้ดำเนินต่อมาราวกับจนถึงในตอนปลายของสมัยราชวงศ์ซ่ง(พ.ศ.1493-1712 หรือค.ศ.950-1269) และราชวงศ์หยวน(Yuan: พ.ศ.1822-1911 ค.ศ.1368-1279) ชาวจีนเริ่มอพยพโดยทางเรือไปพาณิชย์มาตั้งรกรากตามเมืองท่าของประเทศไทย ซึ่งมักจะเข้ามาเป็นพ่อค้าและลูกเรือ ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ราชสำนักไทยสนับสนุนการอพยพของจีนเข้าสู่สยาม ด้วยเหตุที่สำคัญคือความต้องการแรงงานเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งต้องการแรงงานที่เชี่ยวชาญในการค้าและมีทักษะในการเดินเรือ การขนส่งที่คนจีนมีความเชี่ยวชาญในด้านนี้อยู่แล้ว ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ด้วยเหตุผลทางการเมืองภายในประเทศจีนและภัยธรรมชาติอย่างรุนแรงติดต่อกันหลายปีในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน พร้อมกับการพัฒนาประเทศของรัชกาลที่ 5 ของไทย ประเทศไทยมีความต้องการแรงงานมากขึ้น คนจีนเข้ามาเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพและมีค่าจ้างแรงงานถูก รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายสนับสนุนการอพยพเข้ามาของแรงงานจีน ดังนั้นในช่วงเวลานี้ อัตราการอพยพเข้าสู่สยามของชาวจีนเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ชาวจีนอพยพเข้ามายังสยามส่วนใหญ่เป็นคนจน เคยเป็นเกษตรกรหรือชาวนาในเมืองจีน และมายังสยามก็จะทำงานเป็นผู้ขายแรงงานก่อน โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในโรงสีข้าว การก่อสร้าง ขนส่ง ทำเหมืองแร่ เพื่อหวังทำมาหากินเก็บเงินทองส่งกลับให้ครอบครัวตนในประเทศจีนและต่างหวังได้เดินทางกลับมาดูญาติในวันข้างหน้า พวกเขาจึงพยายามสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นและชาวจีนเหล่านี้ก็ประสบความสำเร็จในวงการเศรษฐกิจ

นับตั้งแต่ชาวจีนรุ่นแรกที่อพยพเข้าสู่สยาม การรักษาวัฒนธรรมประเพณีจีนและความเป็นจีนของตนก็เป็นการกิจสำคัญสำหรับชาวจีน ภาษาจีนไม่ว่าจะเป็นภาษาจีนกลางหรือภาษาท้องถิ่น เช่นภาษาแต้จิ๋ว ภาษาไหหลำ ฯลฯ ชาวจีนต่างก็ถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญมากที่สุดในการรักษาอัต

ลักษณะของตน ดังนั้น การเรียนการสอนภาษาจีนจึงเป็นเนื้อหาการเรียนที่สำคัญสำหรับลูกหลานชาวจีน ภาษาจีนจึงมีการเปิดการเรียนการสอนตามศาลเจ้าหรือตามบ้าน ตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ต่อมาหลังจากมีการก่อตั้งโรงเรียนจีนขึ้นมา ก็มีการสอนตามโรงเรียนจีนต่างๆ การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยในช่วงแรก อยู่ในระดับประถมศึกษาหรืออย่างมากก็อยู่ที่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และได้รับอิสระอย่างกว้างขวางในการจัดการเรียนการสอนจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5

หลังจากสมัยรัชกาลที่ 6 กระแสชาตินิยมของไทยรุนแรงขึ้น ผู้นำรัฐมองชาวจีนด้วยสายตา “ความเป็นอื่น (Otherness)” ความรู้สึกต่อต้านคนจีนในประเทศไทยได้ทวีรุนแรงขึ้น หลังจากการปฏิบัติการปกครองทางการเมืองของจีน (พ.ศ.2354 หรือค.ศ.1911) ภาษาจีนถูกมองเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองจากจีน ทำให้ชาวจีนมีความรู้สึกผูกพันกับประเทศมาตุภูมิมากกว่าประเทศไทย และความเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ ของชาวจีนเพื่อเมืองมารดาของตนก็ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากปี พ.ศ.2502 (ค.ศ. 1949) สาธารณรัฐประชาชนจีนสถาปนาขึ้น จีนแผ่นดินใหญ่อยู่ใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์อันเป็นรูปแบบการปกครองที่รัฐบาลไทยไม่ปรารถนาอย่างยิ่ง และรวมกับสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่มั่นคงภายในประเทศ รัฐบาลไทยมีการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาของชาวจีน ซึ่งใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนการสอน ภาษาจีนถูกมองเป็นสื่อสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งต่อการรักษาความเป็นจีนและช่วยเผยแพร่ลัทธิทางการเมืองในกลุ่มคนจีน รัฐบาลไทยจึงมีการประกาศนโยบายต่างๆ เพื่อควบคุมการเรียนการสอนภาษาจีนอย่างเข้มงวด รัฐบาลไทยมองว่าการเรียนการสอนภาษาจีนเป็นปัญหาทางการเมืองโดยตลอด โดยไม่ถือว่าภาษาจีนก็เป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งเหมือนภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส ซึ่งมีประชากรที่ใช้อยู่เป็นจำนวนมากและมีประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจการค้าต่าง ๆ เช่นกัน ดังนั้น ในประเทศไทยจึงไม่เคยมีการเปิดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับสถาบันอุดมศึกษาจนกระทั่งทศวรรษที่ 1970

เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองของโลกได้เปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ รัฐบาลของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) สถานการณ์ทางการเมืองอันตึงเครียดระหว่างทั้งสองประเทศจึงได้ผ่อนคลายลง หลังจากได้สร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อประมาณ 40 กว่าปีมาแล้ว ไม่ได้มีการสอนภาษาจีนอีกต่อไป หรือถ้าจะสอนก็สอนในขอบเขตอันจำกัดจนเกือบจะไม่เป็นประโยชน์อันใด ความจริงภาษาจีนก็เป็นภาษาหนึ่งในโลกที่มีภาษาพูดมากถึงพันล้านคน ประตู่ที่ปิดไว้ระหว่างภาษาไทยกับภาษาจีนควรได้เปิดกว้างแล้ว

เพราะภาษาจีนก็เป็นภาษามนุษย์อีกภาษาหนึ่งในโลกเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันและภาษาอื่น ๆ ฉะนั้นก็ควรจะมีระบบการสอนภาษาจีนเช่นกัน” คำกล่าวของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนภาษาจีนของรัฐบาลเริ่มเปลี่ยนแปลง

จากการกลับคืนมามีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างรัฐต่อรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีนก็ไม่ได้จำกัดแต่เพียงในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ยังขยายการติดต่อสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุน หลังจากที่ได้ปรับปรุงการเมืองและเศรษฐกิจด้วยการเปิดประเทศ อิทธิพลของจีนได้เติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้ภาษาจีนมีความสำคัญมากขึ้น

ขณะเดียวกัน เพื่อผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลไทยมีนโยบายส่งเสริมให้ชาวไทยเชื้อสายจีนไปทำธุรกิจและลงทุนยังต่างประเทศตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ซึ่งก็รวมถึงประเทศจีนด้วย นักธุรกิจชาวไทยไปลงทุนที่ประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านภาษาจีนในประเทศไทยจึงมีมากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากสงครามเย็นยุติลง สถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีความขัดแย้งทางด้านลัทธิอุดมการณ์ ประเทศต่างๆ หันมาสร้างความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนกับประเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของตน ผลจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ไทย-จีนพัฒนามากขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันได้มีความร่วมมือของประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงในรูปแบบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะส่งผลให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยวและการขนส่ง ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงได้กระชับแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาจีนของไทย ทำให้รัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงทำที่ต่อการเรียนการสอนภาษาจีนในไทย โดยประกาศนโยบายอนุญาตให้มีการเปิดการเรียนการสอนภาษาจีนในทุกระดับอย่างอิสระ ต่อมาก็มีการประกาศนโยบายส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในระบบการศึกษาทุกระดับ สำหรับระดับสถาบันอุดมศึกษานั้น ปีพ.ศ.2516(ค.ศ.1973) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดสอนภาษาจีนขึ้นเป็นแห่งแรกในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย อีกสองปีต่อมา คณะอักษรศาสตร์ก็เปิดสอนภาษาจีนเป็นวิชาเลือกส่วนหนึ่งของวิชาการสอนภาษาต่างประเทศ จนถึงปีพ.ศ.2522 (ค.ศ.1979) เปิดเป็นวิชาโทและเปิดเป็นวิชาเอกในปีพ.ศ.2524 (ค.ศ.1981) ในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ.1997) เปิดหลักสูตรปริญญาโททางภาษาและวรรณคดีจีน หลังจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดสอนภาษาจีนแล้ว มหาวิทยาลัยอื่นๆ ก็ได้มีการเปิดสอนภาษาจีนด้วย

ในปีพ.ศ.2535 (ค.ศ.1989) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวจงเซิงเถิมพระเกียรติสร้างขึ้นโดยมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมจีน โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อเป็นมหาวิทยาลัยหัวเฉียวจงเซิงเถิมพระเกียรติ ซึ่ง “หัวเฉียว” หมายความว่า “ชาวจีนโพ้นทะเล” เมื่อปีพ.ศ.2543 (ค.ศ.1992) ได้เริ่มการเปิดสอนภาษาจีนในสาขาภาษาจีนและภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาเปิดสอนวิชาภาษาจีน 30 แห่ง

รัฐบาลจีนมีการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ประเทศต่างๆ เข้าใจวัฒนธรรมจีนมากยิ่งขึ้น รัฐบาลจีนจึงได้ดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เช่น มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่งซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการเรียนการสอนภาษาจีนให้ชาวต่างชาติเป็นหลัก ในปีพ.ศ.2530(ค.ศ.1987) รัฐบาลได้จัดตั้งสำนักงานการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ (The National Office for Teaching Chinese as a Foreign Language : NOCFL) ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับชาติ เพื่อรับผิดชอบในการบริหารการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เช่นการจัดพิมพ์ตำราการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับต่าง ๆ ในปีพ.ศ.2533(ค.ศ.1990) กระทรวงศึกษาธิการจีนเริ่มมีการจัดตั้งสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน HSK (Hanyu Shuiping Kaoshi: The Chinese Proficiency Test) สำหรับชาวต่างประเทศที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา

สำหรับการเรียนการสอนภาษาจีนในไทยนั้น รัฐบาลจีนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศไทยในเกือบทุก ๆ ด้านโดยตลอด เนื่องจากประเทศไทยมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีบทบาทที่สำคัญในอาเซียน หลังจากสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปีพ.ศ.2548(ค.ศ.1975) รัฐบาลจีนก็พยายามขยายความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ ในด้านการศึกษา นั้น รัฐบาลจีนให้ร่วมมือในการเรียนการสอนภาษาจีนในไทยตามความต้องการของฝ่ายไทย เช่นการส่งอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนมาสอนในสถาบันต่าง ๆ ของไทย การช่วยเหลืออุปกรณ์การเรียนการสอน การสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของทั้งสองประเทศ ในวันที่ 11 มิถุนายน ปีพ.ศ.2549 (ค.ศ.2006) มีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางด้านการศึกษาระหว่างไทย-จีน เพื่อผลักดันความร่วมมือทางด้านการศึกษาอย่างฉันทมิตรระหว่างทั้งสองประเทศ ซึ่งในข้อตกลงฉบับนี้ รัฐบาลจีนมีมติที่จะดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยตามที่ฝ่ายไทยต้องการและจะสร้างการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยเป็นแบบอย่างของการสอนภาษาจีนในประเทศอื่น ๆ

ภาคเหนือของไทยมีภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกับจีนตอนใต้ มีการติดต่อกับจีนตั้งแต่สมัยโบราณ และปัจจุบันนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนของประเทศไทย โดยเฉพาะในการพัฒนาการค้าชายแดนกับประเทศจีน โดยผ่านประเทศลาวกับประเทศพม่าและมีบทบาทสำคัญในความร่วมมือพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย มีความสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศจีนของภาคเหนือตอนบนของไทย

ในทางด้านการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาคแห่งแรกของประเทศไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีการเปิดการสอนวิชาภาษาจีนเป็นวิชาเลือกในปีพ.ศ.2523 (ค.ศ.1980) และเปิดเป็นวิชาเอกในปีพ.ศ.2546 (ค.ศ.2003) ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันราชภัฏแห่งแรกในประเทศไทยที่มีความร่วมมือในการสอนภาษาจีนกับมหาวิทยาลัยในประเทศจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เริ่มมีโครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศปักกิ่งในปีพ.ศ.2534 (ค.ศ.1991) สำหรับจังหวัดเชียงรายนั้น ได้มีการก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมจีนแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัย โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ อุปกรณ์การเรียนการสอนพร้อมหนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการสอนและอาจารย์ผู้สอนจากรัฐบาลจีนทั้งหมด ดังนั้นจากสถานการณ์ของการเรียนการสอนภาษาจีนที่กำลังเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การเรียนการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายจึงเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษาและจะได้รับความสนใจยิ่ง

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีนที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับสถาบันอุดมศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย
3. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดเชียงราย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน

2. เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาจีนของไทย
3. เพื่อทราบถึงการสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับสถาบันอุดมศึกษาของไทย จากรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัด เชียงราย
4. เพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปในการศึกษาประเด็นและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อันอาจจะนำไปสู่การศึกษาต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาเฉพาะกรณีสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะเป็นวิชาเอกหรือเทียบเท่าในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย
2. ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย
3. ศึกษานโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

1.5.1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ จะอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งจะใช้ประชากรตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ (Key informants) ของแต่ละกลุ่มมาเป็นผู้ให้ข้อมูล ด้วยข้อจำกัดทางด้านเวลาและงบประมาณในการวิจัย จึงได้ทำการกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

- บุคคลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งสาขาวิชาภาษาจีนขึ้นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายจำนวน 10 คน
- อาจารย์ผู้สอนหรือเคยสอนภาษาจีนที่สาขาวิชาภาษาจีนของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย อาจารย์ชาวจีน 4 คน อาจารย์ชาวไทย 4 คน
- เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบประสานงานของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายจำนวน 4 คน
- เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านการศึกษาของสถานทูตจีนประจำประเทศไทย จำนวน 2 คน

หมายเหตุ เนื่องจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกในประเทศไทยที่มีการเปิดสอนวิชาภาษาจีนและมีการก่อตั้งสาขาวิชาภาษาจีนขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาเหตุผลของการเปิดสอนภาษาจีนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อจะเข้าใจถึงประวัติความ

เป็นมาของการสอนภาษาจีนในระดับอุดมศึกษาของไทยโดยสภาพรวม

1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาดังนี้

1) การสังเกต (Observation) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ได้แก่

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) คือการสังเกตชนิดที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับ กลุ่มคนที่ถูกศึกษามีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกันและพยายามให้คนในชุมชนนั้นยอมรับว่า ผู้วิจัยมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตนในแง่ของระเบียบวิธี การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยกระบวนการสามขั้นคือ การสังเกต การซักถามและการจดบันทึก

โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นต่าง ๆ ในการค้นหาข้อมูลโดยการสังเกตดังนี้

- สภาพทั่วไปของอาจารย์ผู้สอนภาษาจีนของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย
- สภาพทั่วไปของนักศึกษาเอกภาษาจีนของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย
- ปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการเลือกเรียนภาษาจีนของนักศึกษาเอกภาษาจีนของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย

2) การสัมภาษณ์ (Interview) มีการสัมภาษณ์สองแบบคือการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) โดยมีประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์ดังนี้

- เกี่ยวกับปัจจัยที่ผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาเปิดการเรียนการสอนภาษาจีน
- เกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนจากภาครัฐและเอกชนในไทย
- เกี่ยวกับความช่วยเหลือทางด้านการเรียนการสอนภาษาจีนจากรัฐบาลจีน

1.5.3 การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะทำการรวบรวมข้อมูลตามประเภทของข้อมูลดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ คือการเก็บข้อมูลโดยวิธีการวิจัยภาคสนาม(field work Research) โดยอาศัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใน

การเก็บข้อมูลจะใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นการเลือก
สัมภาษณ์บุคคลสำคัญของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลจากข้อเท็จจริงในแต่ละประเด็น
ของการศึกษาอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ในเรื่องให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่เอกสารต่าง ๆ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิดและทฤษฎี
ต่าง ๆ บันทึกในเอกสาร หนังสือ งานวิจัย ความค้นคว้าแบบอิสระ วิทยานิพนธ์
วารสาร บทความ เอกสารที่ประกอบการเรียนการสอนและอินเทอร์เน็ต (Internet)
ทั้งของไทย จีนและประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันขงจื้อ เป็นศูนย์กลางการให้การศึกษาเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมจีน รับผิดชอบการ
จัดการเรียนการสอนภาษาจีนตามหลักสูตรปริญญา ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในประเทศต่างๆ เป็น
ศูนย์ทดสอบความรู้ความสามารถทางภาษาจีนตามมาตรฐานแห่งชาติของจีน รวมทั้งเป็นแหล่ง
ข้อมูลด้านการศึกษาและวัฒนธรรมจีน ตลอดจนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความ
เข้าใจระหว่างประเทศ สถาบันขงจื้อจะมีกิจกรรมต่างๆ ในรายละเอียดกับบทบาทของสถาบัน อาทิ
จัดหลักสูตรอบรมภาษาจีน ให้แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไปตั้งแต่ระดับต้นถึงระดับสูง จัด
หลักสูตรอบรมภาษาจีนเฉพาะด้าน สำหรับครู นักธุรกิจ นักเทศก์ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัย
เกี่ยวกับประเทศจีน สนับสนุนการเปลี่ยนนักศึกษา การฝึกงานนักศึกษา การจัดสัมมนาและประชุม
วิชาการที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมจีน

HSK(สอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน) หมายถึง Hanyu Shuiping Kaoshi หรือ Chinese
Proficiency Test เป็นการสอบที่ใช้ข้อสอบแบบภาวิสัย คือการสอบที่มีการให้คะแนนเป็นแบบ
เดียวกันแม้ว่าผู้ตรวจข้อสอบเป็นคนละคนเป็นหลัก¹ HSK เริ่มใช้ภายในประเทศจีนเมื่อปี พ.ศ.
2528(ค.ศ.1985) หลังจากนั้น ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการศึกษาวิจัยและปฏิบัติตามหลายปี การสอบวัด
ระดับความรู้ทางภาษาจีน HSK ในปัจจุบันเป็นการสอบที่เชื่อถือได้ สม่าเสมอและมีประสิทธิภาพ
ดังนี้

- 1) HSKเป็นการสอบที่มีความเชื่อถือสูง การสอบ HSK ใช้ข้อสอบแบบภาวิสัย (คือการสอบ
ที่มีการให้คะแนน เป็นแบบเดียวกันแม้ว่าผู้ตรวจข้อสอบเป็นคนละคน) เป็นหลัก มีข้อสอบ 2
ประเภท ทั้งหมด 170 ข้อ ในข้อสอบจำนวนนี้ 154 ข้อ เป็นข้อสอบให้เลือกตอบแบบปรนัย คือ
เลือกคำตอบที่ถูกต้องจากหลายคำตอบ อีก 16 ข้อ เป็นข้อสอบให้เติมช่องว่าง(อัตนัย) เพราะฉะนั้น

¹ อ้างข้อมูลจาก www.OCAnihao.com วิทยาสถานแห่งวัฒนธรรมตะวันออก(OCA)

HSK มีข้อสอบมาก การให้คะแนนเป็นแบบทวิภาคคือ เป็นการให้คะแนนที่มีมาตรฐานแน่นอน โดยไม่ได้ขึ้นกับผู้ตรวจข้อสอบ ซึ่งทำให้มีหลักประกัน ในด้านความเชื่อถือ ตามปกติข้อสอบแบบมาตรฐาน ต้องมีอัตราความเชื่อถือ 90 % ขึ้นไป อัตราความเชื่อถือของข้อสอบ HSK ที่ทดสอบจากข้อสอบ 4 ชุด มีถึง 95 % ขึ้นไป

2) HSK เป็นการสอบที่ข้อสอบมีมาตรฐาน ตามปกติความยากง่ายของการสอบวัดระดับ ควรจะอยู่ระหว่าง 50% ถึง 60% เป็นดีที่สุด เมื่อคำนวณจากข้อสอบ HSK หลายปีมานี้ปรากฏว่า ความยากง่ายอยู่ระหว่าง 55% ถึง 57% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสอบ HSK มีความสม่ำเสมอดี

3) HSK มีประสิทธิภาพสูง HSK พิจารณาข้อสอบตามข้อเรียกร้อง ด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ที่กำหนดไว้ใน "มาตรฐานของระดับ ความรู้ภาษาจีน และโครงสร้างระดับชั้นภาษาจีน" ทำการทดสอบทักษะในการใช้ภาษาด้านการฟัง อ่านและเขียน สามารถจะวัดระดับภาษาที่มีอยู่จริงของผู้ที่เข้าร่วมการสอบได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ หน่วยงานต่างๆ ที่ใช้บุคลากรที่มีความรู้ภาษาจีน ก็มีความเห็นว่า HSK มีการแยกแยะระดับภาษาของผู้เข้าร่วมการสอบเป็นอย่างดี

HSK เริ่มใช้ภายในประเทศจีนเมื่อปี ค.ศ. 1985 ถึง 1990 ผู้ที่เข้าร่วม HSK มี 8,392 คน จากประเทศและเขตต่างๆ 85 แห่ง ได้รับความนิยมนำไป หลังจากนั้น HSK เริ่มมีการสอบที่ต่างประเทศ ประเทศแรกที่มีการสอบ HSK ได้แก่ สิงคโปร์ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1991 ต่อมา ออสเตรเลียเริ่มจัด HSK เมื่อเดือนตุลาคม และญี่ปุ่นจัดสอบ HSK เมื่อเดือนพฤศจิกายนในปีเดียวกัน หลังจากนั้นแคนาดา เกาหลีใต้ สหประชาชาติ อเมริกา เยอรมัน อิตาลี มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ก็เริ่มมีการสอบ HSK อย่างแพร่หลาย ปัจจุบันมีผู้เข้าร่วมการสอบ HSK กันอย่างคับคั่ง ส่งผลกระทบไปยังสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างมาก และเป็นการกระตุ้นการเรียนการสอนภาษาจีน ในประเทศหรือเขตนั้น ๆ เป็นอันมากทีเดียว HSK ค่อยๆ ได้รับการยกย่องว่าเป็นการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน ที่ได้รับความนิยมนับและเชื่อถือมากที่สุด

ระดับขั้นการสอบความรู้ภาษาจีน HSK

ระดับขั้นความรู้ HSK มีสามชนิด ได้แก่ HSK ระดับพื้นฐาน HSK ขั้นต้น-กลาง กับ HSK ขั้นสูง

HSK ระดับพื้นฐานเหมาะสำหรับผู้เรียนภาษาจีนในระดับพื้นฐาน ได้แก่ผู้ที่เรียนภาษาจีนอย่างเป็นทางการเป็นงาน 100 ถึง 800 ชั่วโมง ระดับพื้นฐานแบ่งเป็น 3 ระดับ ระดับ 1 มีทักษะการใช้ภาษาจีนขั้นพื้นฐานระดับต้น ผู้ที่เรียนรู้คำศัพท์ประมาณ 600 คำและไวยากรณ์ที่ประสานกัน ผู้สามารถสอบได้ระดับนี้ จะได้รับใบรับรองความรู้ภาษาจีนระดับพื้นฐานเกรด

C

ระดับ 2 มีทักษะการใช้ภาษาจีนขั้นพื้นฐานระดับกลาง เป็นระดับที่จะได้ใบรับรองความรู้ภาษาจีน

ขั้นพื้นฐานเกรด

B

ระดับ 3 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนขั้นพื้นฐานระดับสูง สามารถสอบได้ระดับนี้ ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดที่สามารถเข้าไปเรียนในคณะต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยของจีนได้และเป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองขั้นพื้นฐานเกรด A เทียบเท่ากับระดับขั้นต้นเกรด C ของการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน HSK

HSK ระดับต้น-กลาง เหมาะสำหรับผู้เรียนภาษาจีนที่มีระดับขั้นต้นชั้นกลาง อันได้แก่ ผู้ที่เคยเรียนภาษาจีน อย่างเป็นทางการเป็นงาน 400 ถึง 2,000 ชั่วโมง (รวมทั้งผู้เรียนภาษาจีนมีระดับหรือทักษะเทียบเท่า) ขั้นต้น-กลางแบ่งเป็น 6 ระดับด้วยกัน ผู้ที่ทำคะแนนได้ในระดับ 3 ถึง 5 จะได้รับใบรับรองขั้นต้น ผู้ที่ทำคะแนนได้ในระดับ 6 ถึง 8 จะได้รับใบรับรองชั้นกลาง

ระดับต่าง ๆ ในระดับต้น-กลางแสดงถึงระดับภาษาจีนที่มีอยู่ดังต่อไปนี้

ระดับ 3 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนขั้นต้นระดับต้น ผู้ที่เคยเรียนภาษาจีน อย่างเป็นทางการเป็นงานมา 800 ชั่วโมงขึ้นไป (รวมทั้งผู้ที่มีระดับเทียบเท่า) สามารถสอบได้ระดับนี้ ซึ่งระดับนี้เป็นระดับต่ำสุดที่จะเข้าไปเรียนในคณะต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยจีนได้หรือจัดเข้าไปเรียนในชั้นปีที่ 2 ของภาควิชาภาษาจีน สำหรับชาวต่างประเทศได้ และระดับนี้เป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนขั้นต้น เกรด C

ระดับ 4 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนขั้นต้นระดับกลาง เป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนขั้นต้นเกรด B

ระดับ 5 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนขั้นต้นระดับสูง เป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนขั้นต้นเกรด A อันเป็นขั้นสูงสุดของขั้นต้น

ระดับ 6 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนชั้นกลางระดับต้น ผู้ที่เคยเรียนภาษาจีน 1,500 ชั่วโมง (รวมทั้งผู้ที่มีระดับเทียบเท่า) สามารถสอบระดับนี้ได้ ซึ่งระดับนี้เป็นระดับที่จะเข้าไปเรียนในคณะต่าง ๆ ทางศิลปศาสตร์ในมหาวิทยาลัยจีนได้ หรือจัดเข้าไปเรียนในชั้นปีที่ 3 ของภาควิชาภาษาจีน สำหรับชาวต่างประเทศ และระดับนี้เป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนชั้นกลาง เกรด C

ระดับ 7 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนชั้นกลางระดับกลาง เป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนชั้นกลางเกรด B

ระดับ 8 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนชั้นกลางระดับสูง เป็นระดับที่จะได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนชั้นกลางเกรด A และระดับนี้ถือว่า เป็นระดับที่สามารถ ทำหน้าที่เป็นล่ามระดับต้นได้

HSK ระดับสูง เหมาะสำหรับผู้เรียนภาษาจีนขั้นสูง มีเป้าหมายในการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนขั้นสูง คือเพื่อวัดทักษะในการใช้ภาษาจีนของผู้สมัครสอบว่าพร้อมที่จะรับใบรับรองระดับภาษาจีนขั้นสูงหรือไม่ วัดทักษะในการใช้ภาษาจีนของผู้สมัครสอบว่าพร้อมที่จะรับงานสอนภาษาจีน งาน

ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาจีนหรืองานแปลได้หรือไม่ และวัดทักษะในการใช้ภาษาจีนของผู้สมัครสอบว่า พร้อมที่จะไปศึกษาปริญญาโทจีนไปได้หรือไม่ การสอบวัดระดับภาษาจีนชั้นสูง ประกอบด้วย ส่วนข้อสอบทฤษฎี (ข้อสอบที่ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องในหลายคำตอบ) และส่วนข้อสอบอัตนัย (เรียงความและบทสนทนา) สองส่วนด้วยกัน

HSK ชั้นสูงแบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับ 9 ระดับ 10 ระดับ 11

ระดับ 9 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนชั้นสูงระดับต้น ผู้ที่เคยเรียนภาษาจีนอย่างเป็นทางการเป็นงาน 3,000 ชั่วโมง (รวมทั้งผู้ที่มีระดับเทียบเท่า) สอบได้ระดับนี้ ซึ่งระดับนี้เป็นระดับที่จะเข้าไปเรียนปริญญาโทในมหาวิทยาลัยของจีนโดยทั่วไป ผู้ที่สอบได้ระดับนี้สามารถทำงานที่ต้องใช้ภาษาจีนได้ และระดับนี้เป็นระดับที่ได้รับใบรับรองภาษาจีนชั้นสูง เกรด C

ระดับ 10 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนชั้นสูงระดับกลาง ผู้ที่ได้ระดับนี้สามารถทำงานที่ต้องใช้ภาษาจีนเฉพาะด้านได้ และเป็นระดับที่ได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนชั้นสูงเกรด B

ระดับ 11 มีทักษะในการใช้ภาษาจีนชั้นสูงระดับสูง ผู้ที่สอบได้ระดับนี้สามารถทำงานที่ต้องใช้ภาษาจีนเฉพาะด้าน ทั้งถือว่าได้บรรลุระดับการทำหน้าที่ล่ามระดับกลางได้ และเป็นระดับที่ได้รับใบรับรองระดับภาษาจีนชั้นสูงเกรด A

HSK ใช้เป็นเกณฑ์ในการเทียบชั้นเรียนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติและบริษัทหรือองค์กรต่างๆ ที่ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ทางภาษาจีน สามารถใช้ผลสอบ HSK เป็นเกณฑ์ในการประเมินความรู้ ทางภาษาจีนได้ เช่น ประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฯลฯ ซึ่งการสอบ HSK ดังกล่าวคล้ายกับการสอบ TOEFL ในภาษาอังกฤษ ผู้ที่ผ่านการสอบจะได้รับใบรับรองความรู้ภาษาจีนตามลำดับขั้นที่สามารถทำคะแนนได้ โดยใบรับรองความรู้ภาษาจีนจะออกจากคณะกรรมการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน HSK แห่งชาติ ณ นครปักกิ่ง

สำนักงานปฏิบัติงาน HSK และคณะกรรมการปฏิบัติงานการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน HSK แห่งประเทศไทยขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538(ค.ศ.1994) คณะกรรมการนี้ประกอบด้วย วิทยาลัยนานาชาติแห่งวัฒนธรรมตะวันออก(OCA) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยรังสิต และผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาจีน โดยมีศ.ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ เป็นประธานคณะกรรมการปฏิบัติงาน HSK ที่ประชุมคณะกรรมการปฏิบัติงาน การสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนตกลงจัดให้มีการสอบ HSK ครั้งแรกในประเทศไทยขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2538(ค.ศ.1994) โดยมีเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนแห่งชาติกรุงปักกิ่งมาดำเนินการสอบโดยตรง